

"De SW voorbij"

Lezing van Piet Dek, Algemeen Directeur van Pantar Amsterdam, op de gelijknamige conferentie van 8 juni 2007.

Inleiding

Tot mijn grote genoegen heeft de staatssecretaris van Sociale Zaken aangekondigd dat hij een fundamentele discussie wil over de toekomst van de Sw.

De modernisering gaat door per 1 januari a.s., maar die gaat hem blijkbaar niet ver genoeg. Er moet meer gebeuren.

Velen van u weten dat ik al heel lang pleit voor grotere stappen. Maar dat leek tot begin van dit jaar een afgesloten weg.

Om die reden heb ik tot voor kort nagelaten om die verdere stappen eens goed te doordenken en uit te werken: "Verder maar waarom, verder maar hoe?"

De afgelopen maanden hebben we geprobeerd hierover gedachten te ontwikkelen. Ik wil die gedachten hier met u delen. Als opmaat tot de discussie, om geen geheim te maken van de Amsterdamse ambities, hopelijk om u te enthousiasmeren of te inspireren: misschien wel u te overtuigen en als dat niet lukt, om helder te krijgen hoe wij denken en te horen hoe elders gedacht wordt. De toekomst zal vervolgens leren waar we uitkomen.

Gedachten die sterk geïnspireerd zijn door de ervaringen in onze dagelijkse praktijk.

Dit artikel passeert dan ook de volgende stations:

- wat is Pantar Amsterdam op dit moment; wat doen we
- welke uitgangspunten noodzaken tot een verandering
- hoe moet de toekomst eruit zien?

De biografie van Pantar Amsterdam

Van oudsher is Pantar Amsterdam een klassiek Sw-bedrijf. Het bedrijf stond landelijk niet bekend als erg flitsend. Dat had natuurlijk met Amsterdam te maken, maar dat had vooral te maken met het feit dat het niet één bedrijf was. De Sw in Amsterdam werd uitgevoerd door 7 afzonderlijke stichtingen. Pas in 1996 werden 7 losse stichtingen ondergebracht in één bedrijf.

Het heeft een aantal jaren gekost om dat ene bedrijf op de rails te krijgen.

De omvang van dat Sw-deel is door de jaren heen nagenoeg gelijk gebleven: 2.600 plekken, zo'n 2.900 mensen. Het aantal mensen groeit de laatste tijd vanwege de vele deeltijders.

Een jaar of acht terug hebben we als zovele andere Sw-bedrijven bedacht dat we de infrastructuur van dat bedrijf prima zouden kunnen gebruiken voor andere doelgroepen. Zijn we trajecten gaan doen voor niet-sw-doelgroepen.

Tot zover niks bijzonders. Bijzonder is dat we heel expliciet hebben gekozen om trajecten te willen doen voor hele zwakke doelgroepen.

"Wij zijn niet geïnteresseerd in een dokter met een muisarm!"

Wat we wel doen:

- Ons daklozenproject: 60 daklozen onderweg naar werk. We scannen, volgen en ontwikkelen daklozen op 6 leefgebieden: lichamelijke zorg; psychiatrische zorg, schuldpositie, justitieel dossier, wonen en werken. U moet zich voorstellen: 1 HBO'er die verantwoordelijk is voor 15 daklozen en net zo lang doorgaat tot die stabiel wonen en werken.
- Psychiatrie: 200 trajecten voor mensen uit de zorg die we toeleiden naar werk
- Ex-delinquenten
- TBS'ers: een convenant met de tbs-kliniek
- Work first, maar dan wel de zware groep; mensen die al op een aantal trajecten zijn mislukt. (mot ik werken...dan gaan we de saak hier eerst maar us effe ferbouwe...!)
- Verslaafden: sinds kort een groep van 15 mensen.
- Ook denken we na over de start van een traject met criminele jongeren.

Die keuze voor zwakke doelgroepen is opmerkelijk, omdat veel reïntegratiebedrijven graag trajecten doen voor "beteren". Het is makkelijker en ze leveren sneller een bijdrage aan de productie.

En inderdaad, rijk zijn we er niet van geworden.

Maar strategisch is die keuze voor de absolute onderkant wel uit te leggen:

- de trajecten zijn lang en passen goed bij ons bedrijf
- er is weinig concurrentie in die markt, nagenoeg niemand wil het
- er zijn in Amsterdam heel veel van die mensen
- en last but not least: het is precies wat de stad, wat Amsterdam, heel hard nodig heeft.

Al met al hebben we voortdurend zo'n 1.000 mensen in traject.

Vanaf 1 januari 2006 begeleiden we in opdracht van DWI de voormalige wiv'ers en id'ers, met als belangrijkste opdracht: de uitstroom naar werk, weg uit de regeling. Bij aanvang waren dat er 4.200. Inmiddels zijn er 1.000 uitgestroomd, maar we mogen dat aantal aanvullen met mensen op een participatieplaats. Dat zijn er inmiddels ook 500. De gedachte is dat we rond de 5.000 additionele plekken nodig zullen hebben.

Laatste opdracht: Amsterdam wil een fors aantal mensen maatschappelijk activeren. Stelt u zich hierbij een soort vrijwilligerswerk voor gedurende enkele uren per week. Afgesproken is dat ook die groep door Pantar Amsterdam begeleidt zal worden. De verwachting is dat het om zo'n 2.000 mensen gaat.

Pantar Amsterdam in aantallen:

Sociale Werkvoorziening	3.000
WIW – ID - participatieplaatsen	5.000
Trajecten ver van de arbeidsmarkt	1.000
Totaal actueel	9.000
PM Maatschappelijk activering	2.000

Intermezzo: het verhaal van mijn dochter

Voor ik verder ga wil ik u het verhaal vertellen van mijn dochter.

Ze zat in groep 8 van de basisschool en ik ging op gesprek bij het hoofd van de school om te praten over haar middelbare schoolkeuze.

Het hoofd van de basisschool vertelde mij dat zij een hele goede leerling is: slim en sociaal. Sterker nog, in groep 8 had ze zich ontwikkeld tot hulpje van de juf. Ze geeft kinderen bijles, helpt bij het overblijven en houdt toezicht op het schoolplein.

De basisschool heeft dan ook besloten dat ze niet doorhoeft naar de middelbare school, want de school kan haar eigenlijk niet missen. Ze blijft nog een jaar hulp van de juf en daar zal ze ruim zoveel leren als op welke middelbare school ook.

Enigszins confuus kwam ik thuis en riep mijn dochter. Die bleek van de hoed en de rand te weten. Sterker nog: ze wil dolgraag als hulp op de basisschool blijven. Ze heeft een hele hoge status, zowel bij de kinderen als bij het onderwijzend personeel; het is fantastisch werk, ze is immers dol op kinderen.

Bovendien heeft ze gehoord dat je op de middelbare school in het begin "brugpieper" wordt genoemd en dat in de kantine ouderejaars moedwillig tegen je aanlopen zodat de chocolademelk over je kleren klotst. Dat trekt haar niet.

Inmiddels is mijn dochter 21 jaar; ze is al jaren hulpleerkracht op haar oude basisschool, heeft inmiddels zelfs een onderwijsbevoegdheid behaald via een parttime studie.....helaas heeft de basisschool geen geld om haar in vaste dienst te nemen. Ze krijgt een vrijwilligerstoelage, dus draai ik, draait Pa, op voor de verdere kosten van haar levensonderhoud.

“Doorstroom” praten en “Vasthouden” doen

U vindt dit een krankzinnig verhaal? Ik ook!

En toch hebben sinds januari 2006 honderden werkgevers ons met precies dezelfde argumenten uitgelegd waarom hun id'er, hun wiv'er niet kan uitstromen naar regulier werk. En hebben honderden id'ers en wiv'ers ons gebeld en geschreven het daar helemaal mee eens te zijn. Voor de duidelijkheid: ze onderschrijven het uitstroombesluit van harte, natuurlijk, dat besluit geldt voor iedereen, maar wij moeten oog hebben voor hun specifieke situatie en moeten snappen: juist hij, juist zij, kan niet worden gemist, kan niet uitstromen.

Veel erger nog: medewerkers in ons eigen Sw-bedrijf leggen aan doorstroomconsulenten uit hoe de wereld in elkaar zit: “Jij werkt bij hetzelfde bedrijf als wij, chauffeurs zijn schaars, die gaan we toch niet laten doorstromen; straks moeten we er nog een stichtingsmedewerker voor terug nemen. Jij behartigt met je doorstroom van mensen de belangen van Pantar Amsterdam niet. Ophoepelen.” Ik kom in ons Sw-bedrijf voortdurend mensen tegen die “doorstroom praten” en “vasthouden doen”.

Het verhaal van mijn dochter vindt u een krankzinnig verhaal, maar wat is uw reactie als ik u hetzelfde verhaal vertel over ons Sw-bedrijf? En welk verhaal vertellen andere Sw-bedrijven? Wordt in de Sw een analoge situatie als die van mijn dochter niet doodnormaal gevonden?

En niet alleen in de Sw. Of je nu spreekt over maatschappelijke activering, over participatieplaatsen, over id/wiw of over sw: overal zie je hetzelfde mechanisme: werkgever en additionele werknemer hechten zich als twee Maagdenburger halve bollen aan elkaar vast ...om elkaar nooit meer los te laten.

Sterker nog: juist de betere medewerkers, juist zij die meer kans hebben uit te stromen, doen dat veelal niet. “Opleiden is vastbinden!” Wij hebben die waarheid onder ogen te zien. We hebben dat mechanisme te doorbreken.

We vonden bij Pantar Amsterdam dat we met dit gegeven iets moesten. We hadden daarvoor een aantal argumenten:

1. Vasthouden past niet meer in het tijdsbeeld; we hebben te maken met een overspannen arbeidsmarkt, dus de kansen op uitstroom zijn groter dan ooit; het is nu of nooit.
2. Je kunt niet in één organisatie 2 tegengestelde culturen handhaven: in één divisie extreem doorstroom-gericht en in een andere, weliswaar tegen alle formele beleid in (daarover geen misverstand) de facto een cultuur van mensen vasthouden.
3. Wij kunnen aan externe werkgevers nooit verkopen dat hun goede ID'ers moeten uitstromen, als wij onze eigen ID'ers en Wsw'ers vast houden. We zouden ons volstrekt belachelijk maken.

Nieuwe koers, nieuwe naam

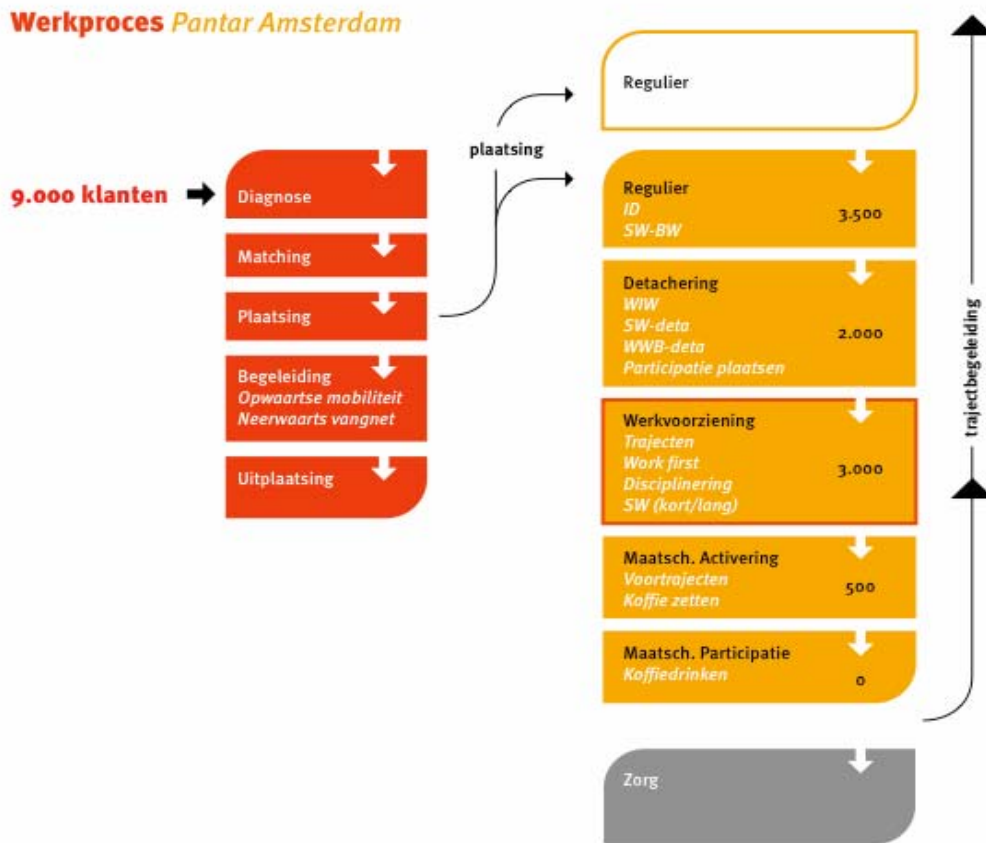
Daarom een nieuwe naam, Pantar Amsterdam, afgeleid van Pantar Rhei, alles stroomt. Daarom een nieuwe koers en één nieuwe cultuur.

Daarom 2 motto's:

- eruit wie eruit kan
- afstoppen aan de poort: liefst zo weinig mogelijk mensen blijvend in de infrastructuur van het beschutte bedrijf.

We hebben 2006 benut om vanuit die gedachten een werkproces te ontwikkelen. Ik zou niet graag beweren dat we het nu allemaal voor elkaar hebben, de materie is taai, maar vanaf 2007 ziet ons werkproces er grofweg als volgt uit.

Werkproces Pantar Amsterdam

Grootste uitdaging: we hebben 9.000 klanten en we behandelen ze qua werkproces identiek; het maakt niet uit in welke regeling ze zitten, dat is secundair, dat regelen we in de back office...maar het werkproces is voor iedereen gelijk.

Heel globaal is er één cluster dat alle 9.000 mensen begeleidt en deze mensen plaatst in de instrumenten in de rechter kolom.

Het plaatsingsproces verloopt van boven naar beneden, het begeleidingsproces van beneden naar boven.

Alleen zij die niet extern geplaatst kunnen worden komen in aanmerking voor het instrument werkvoorziening, bij voorkeur tijdelijk. In die werkvoorziening tref je alle doelgroepen door elkaar heen aan. Opdracht in dat deel is om altijd werk te hebben voor de mensen die worden aangeboden door het linker cluster.

De Sudoku voor de toekomst van de SW

Vanuit deze achtergrond en werkwijze hebben we gekeken naar de toekomst.

Voor mij is de toekomst net een sudoku-puzzel: als je vaststelt waar de begingetallen staan, lijkt de rest open...maar op iedere plek blijkt achteraf toch maar één cijfer te kunnen staan.

Kern is dus vooral: waar zet je de begingetallen.

Wij denken dat de volgende punten een plek moeten krijgen in de lege sudoku van de Sw-toekomst.

Iedereen doet mee!

De directeuren van de Sociale Diensten in de vier grote gemeenten hebben een notitie geschreven: "Iedereen is nodig". De notitie stelt dat het uit sociaal en economisch oogpunt absoluut noodzakelijk is dat alle mensen die daartoe in staat zijn, een bijdrage leveren aan de maatschappij; met bijdrage dan heel nadrukkelijk bedoeld: deelnemen aan het arbeidsproces. Dit betekent dat ook mensen met een handicap de plicht hebben om, indien mogelijk, een bijdrage te leveren. Dat is een revolutie in het denken, want op dit moment is de Sw nog steeds puur vrijwillig, zitten één of enkele honderdduizenden mensen met restcapaciteit thuis met een WAO-uitkering en is de druk op mensen met een beperking in de Wwb minimaal. Dat mocht in het verleden blijkbaar allemaal...maar die tijd is voorbij. Iedereen is nodig. Die omslag in het denken is ingezet met de Wwb voor gewone werklozen, maar onvermijdelijk gaat dat denken zich uitstrekken tot mensen met een beperking. Vrijwilligheid en vrijblijvendheid zijn geen issues meer!

De Sw explodeert c.q. barst uit zijn voegen.

Ik verdedig de stelling dat het aantal mensen met een sw-indicatie met gemak kan oplopen naar 250.000 personen.

Je moet wel tot die conclusie komen als je de volgende punten op een rijtje zet:

- Vrijblijvendheid voor mensen met een beperking vervalt als gevolg van Wwb-denken (hiervoor benoemd)
- Naar mijn schatting heeft 10% van de mensen in de Wwb recht op een sw-indicatie op het moment dat je die mensen serieus gaat activeren
- het wegvallen van de id en wiv- regelingen; regelingen die voor een deel bevolkt waren met mensen die in principe ook recht hadden op een sw-indicatie; de wachtlijsten in de Sw zijn de laatste jaren niet toevallig zo hard gegroeid
- Afschaffing van de WAO en invoering van de WIA. Gevolg is dat alle mensen met restcapaciteit aan het werk moeten blijven. Recente cijfers leren dat slechts 30% daarin slaagt. De overigen melden zich na afloop van de WW bij de Wwb. De Sociale Diensten zullen doorverwijzen naar de Sw. De eerste cohorten komen eraan.
- Ook het activerend werken in de WMO zal het aantal mensen dat moet werken, al is het maar voor een paar uur per dag, verder laten groeien. Het gaat dan vooral om mensen met een psychiatrische achtergrond.
- Sinds kort voeg ik aan deze trits nog een nieuw punt toe. De VUT maakt het mogelijk dat een grote groep ouderen met gezondheidsproblemen vroegtijdig stopt met werken. De afschaffing van de VUT blokkeert die route. Hoeveel mensen uit deze categorie zullen aankloppen bij de Sw? Ik heb het probleem nog niet benoemd gezien; laat staan de oplossing ervan.

Ik verzeker u: die schatting van 250.000 potentiële Sw-geïndiceerden is aan de lage kant.

De Sw kan niet groeien

De omvang van de Sw in Nederland is politiek gezien aan de grote kant: dat vindt men; men politiek! Verkleinen zit er even niet in, maar....vergroten naar 250.000 Sw-plekken is zeker geen optie. Er moeten blijkbaar andere oplossingen bedacht worden.

De voorziening Sw komt onder druk

Als je een voorziening hebt voor 100.000 mensen en nog eens 150.000 anderen hebben recht op die voorziening, maar voor hen is geen plek beschikbaar, dan heb je een probleem. 100.000 gelukkigen en 150.000 ongelukkigen. Als dan van die 100.000 gelukkigen naar schatting nog 15.000 mensen ten onrechte in die voorziening zitten, dan heb je een dubbel probleem.

Oplossen binnen of buiten de kaders?

Door een paradigmaverandering in het denken, van "mensen met een beperking hoeven niet te werken" naar "iedereen doet mee" en door het wijzigen van een groot aantal wetten om de Sw heen (Wwb, Wmo, ID/Wiw, WAO en afschaffing VUT) dient zich een maatschappelijk probleem aan dat tot heden volstrekt onvoldoende onderkend en benoemd is.

Het probleem dat tussen de honderdduizend en twee honderdduizend mensen met een beperking verplicht geactiveerd moeten worden naar werk, terwijl het daartoe beschikbare instrument, de Sw, "vol" is.

Problemen zijn er om opgelost te worden. Maar wie moet dit probleem oplossen? Zonder enige twijfel de gemeenten. WWB, WMO, Wet Inburgering en vanaf 1 januari volgend jaar ook de SW....allemaal vallen ze onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid. Of de gemeenten dit probleem maar even willen aanpakken!

En als je dan als DWI en als Pantar Amsterdam aan de slag gaat met het tackelen van dit probleem kom je al die mensen tegen: in de maatschappelijke activering, op de participatieplaatsen, in de work-first, op de wachtlijst van de Sw, in de WMO. Allemaal mensen met een vlekje, mensen met een kleinere of grotere beperking. Kom je tot de conclusie dat je met heel veel creativiteit heel veel kan doen, maar kom je ook tot de conclusie dat je aanknalt tegen de beperkingen van alle wetten en regelingen. Word je gek van geluk om wat je allemaal kunt en word je gek van ellende om wat er allemaal niet te plooiën valt binnen de bestaande regelgeving. Om van de administratieve afhandeling maar niet te spreken.

Voorbeelden:

- een wachtlijst van 1.250 man voor de Sw; een wachttijd van 6 jaar, we moeten die mensen helpen binnen andere regelingen...maar die pakken voor de mensen financieel altijd slechter uit dan de Sw: mensen verzetten zich, haken af; en daar kun je weinig aan doen, want de Sw is vrijwillig
- meer dan 5.000 Wajongers in de stad; voor een deel van deze mensen kan het UWV helemaal niks. De gemeente, Pantar Amsterdam, zal ze dolgraag helpen, nog een lang leven voor zich, maar het budget zit bij het UWV...en die circuits zijn nogal van elkaar afgescheiden
- er zit een gat tussen zorgveld en werkveld; probeer maar eens een project op het breukvlak tussen zorg en werk door beide velden gefinancierd te krijgen; het is of de een, of de ander....maar samen...moeilijk, moeilijk
- DWI ziet het nut van een voortraject op de Sw; mensen geleidelijk die kant opduwen; DWI mag dat voortraject niet ondershands aan Pantar Amsterdam geven, hoe graag ze dat ook zou willen. De wet van de aanbesteding regeert.
- veel van onze mensen kennen een complexe problematiek...hebben derhalve verschillende trajecten parallel nodig; maar vaak heet dat stapelen van subsidie...en dat is verboden, zoals u ongetwijfeld weet.

En zo zou ik nog wel een poosje kunnen doorgaan met het opsommen van kleine en grote belemmeringen.

Problemen zijn er om opgelost te worden. Vanuit de veranderekunde bezien zijn er 2 manieren om dat te doen: binnen het bestaande kader of buiten het bestaande kader.

Binnen het bestaande kader kom je terecht bij de stroming: de Sw moet behouden blijven.

Rutte: "Aan een dergelijke schitterende voorziening mag niet gemorrelt worden."

Probleem is dan: hoe selecteer je uit 250.000 rechthebbenden de 100.000 die een plek kunnen krijgen. En vooral, welke 150.000 mensen krijgen die plek niet en hoe leg je ze dat uit.

De beweging van binnen naar buiten is prima uit emancipatoire gedachte, maar leidt niet tot enige beperking in het aantal. Of iemand nou binnen, buiten of in Begeleid Werken zit: het blijft één plek.

Blijft over te sleutelen aan de toelatingscriteria:

- Van Hooff: "De Sw is alleen bestemd voor mensen die volledig arbeidsongeschikt zijn!" Weet u nog, onderdeel van zijn moderniseringsvoorstellen. Gesneuveld, dat wel.
- Aboutaleb: "De Sw behouden alleen voor wie de wet ooit bedoeld was." Maar juist die aanscherping is in 1998 al aangebracht met de verscherpte en onafhankelijke indicatie.
- Aboutaleb: "Is de Sw wel bedoeld voor mensen met en psychiatrische aandoening?" Ik zou niet weten waarom niet? Maar tja.

En niet onbelangrijk. Een wet die in zijn naamgeving een voorziening financiert, buig je niet eenvoudig om naar een stimulerende wet richting werk voor arbeidsgehandicapten. Daarom pleitte ik al eerder voor een Wet Werk en Handicap. (WWH)

U had het al begrepen, ik heb niet zo veel met een oplossingsrichting binnen het bestaande kader. Niet ten principale, maar omdat ik geloof dat de problematiek te veelomvattend is om binnen de bestaande kaders op te lossen. Met scherpere criteria definieer je geen 150.000 mensen weg.

Andere argumenten

Allereerst mijn stokpaardje, de scheve verdeling van het budget over het land. Twintig Sw'ers per 1.000 inwoners op sommige plaatsen in Limburg en Groningen, ruim drie Sw'ers per 1.000 inwoners in Amsterdam en in delen van West Nederland. Een factor zes verschil dus. Ik reken erop dat dit kabinet dit punt eindelijk onderkend. Niet oplosbaar mijns inziens binnen het bestaande kader.

Als ander argument noem ik de werkelijkheidsdefinitie. Hoe kijkt u tegen de werkelijkheid aan? Ziet u nog een helder onderscheid tussen een Sw'er, een Wajonger, een WWB'er en iemand onder de WMO op een activeringstraject.

Zo ja, dan is het zinvol om de verschillen te laten voortbestaan en kun je voor iedere doelgroep een eigen financieringskader handhaven.

Onze werkelijkheid is dat wij in ons werkproces nog alleen maar denken in mensen....en om eerlijk te zijn, wij zien echt het verschil niet tussen de verschillende categorieën mensen zoals de onderscheidene wetten die verschillen wel menen te zien. Naar ons idee is het puur toeval of iemand in de Wajong zit of in de Sw, puur toeval of iemand op een participatieplaats zit of in de Sw, puur toeval of iemand onder de WMO-activering valt of onder de Wwb-activering. Kortom aan de absolute onderkant van de arbeidsmarkt zijn de verschillen tussen de doelgroepen zo gering, anders gezegd is de overlap tussen de verschillende doelgroepen zo groot, dat het handhaven van aparte wet- en regelgeving voor onderscheiden doelgroepen zinloos is.

Intermezzo: In de war en aan de drank

Een voorbeeld: is een alcoholverslaafde psychisch in de war omdat hij drinkt, of drinkt hij omdat hij in de war is? Is hij al van jongs af aan in de war, is hij Wajong. Raakte hij op latere leeftijd in de war, valt hij onder de WAO of de WIA als hij een arbeidsverleden heeft of onder de Wwb als hij dat niet heeft. Is hij behoorlijk in de war valt hij ook onder de Sw en is hij heel erg in de war ook onder de WMO, of misschien valt hij nu nog onder de AWBZ. Je zou er van in de war raken...en misschien zelfs van aan de drank.

Kijk: het traject dat nodig is, is helder: naar de verslavingszorg, wellicht een extra psycholoog en zo snel mogelijk activeren. Het uitzetten van het traject kost 5 minuten, de regelgeving 5 maanden, als je het al geregeld krijgt.

Leuke werkgelegenheid ook voor al degenen die zich bezighouden met toepassing van regelgeving, met indiceren, met de toewijzing van geldstromen en met verantwoordingsprotocollen. Maar heeft het veel zin?

Ik stel daar tegenover: "Liever geld voor reïntegratie dan voor indicatie."

Laatste argument.

Heeft de regering nou net niet aangekondigd eens goed naar de onderkant van de arbeidsmarkt te willen kijken, beloofd met een voorstel te komen voor mensen die een duwtje of een hele ferme duw in de rug nodig hebben .

Heeft diezelfde regering niet ook aangekondigd dat de relatie tussen de verschillende wetten aandacht behoeft; dat ze een fundamentele bezinning wil op de Sw.

Kunnen we dat momentum nou niet gebruiken om in één klap een stevige stap voorwaarts te zetten en daarmee tegelijkertijd ook de problematiek van 150.000 gehandicapten zonder toelatingsbiljet tot de bestaande voorziening oplossen?

Zou het kabinet willen inzien dat al die mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt nauwelijks van elkaar verschillen, allemaal eenzelfde instrumentarium nodig hebben op weg naar werk?

Al deze overwegingen vormen de begingetallen in mijn sudoku.

De rest is even puzzelen, even wegleggen, weer oppakken en dan komen alle andere cijfertjes keurig op hun plek.

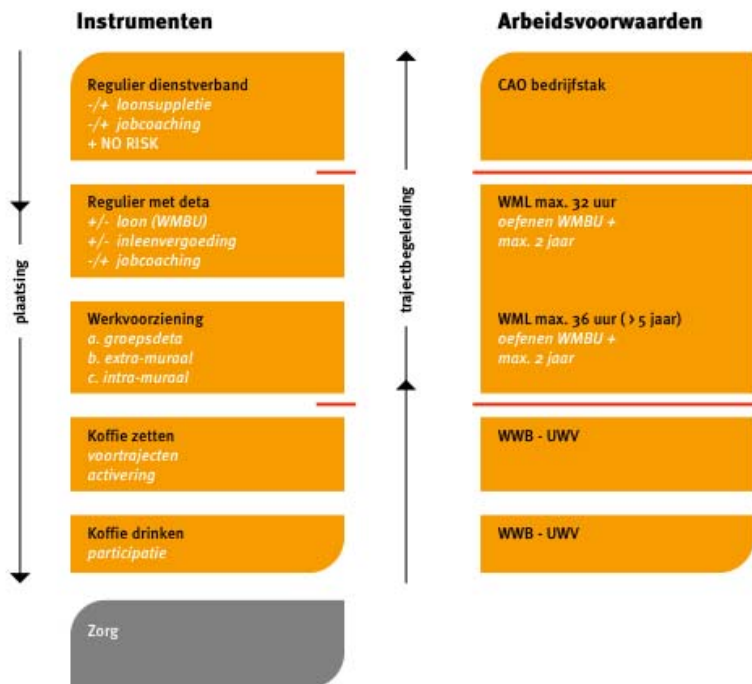
De toekomst: De SW voorbij

Op grond van al deze overwegingen pleit ik voor een verandering buiten het bestaande kader. Ik pleit voor één samenhangend stelstel van wet- en regelgeving voor alle mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Niet ontschotten, maar opnieuw vormgeven.

Ik heb ook een idee hoe dat er zou kunnen uitzien; welke instrumenten je nodig hebt om alle mensen te kunnen helpen die we nu ook helpen.

Die instrumenten zien er als volgt uit.

Instrumenten voor een activerend arbeidsmarktbeleid

U ziet hier de instrumenten die nodig zijn ongeacht het soort doelgroep waartoe iemand behoort.

Op welk niveau je iemand plaatst? Altijd zo hoog mogelijk. Een waarschuwing: probeer dat nou niet per indicatie vast te stellen: uiteindelijk is het een kwestie van marktwerking: vind je een werkgever die het aan wil?

Het instrument Sw-oude stijl, ik noem het hier "werkvoorziening", is een beperkt onderdeel van dit instrumentarium en uitsluitend en alleen bedoeld voor diegenen die niet in de voorliggende instrumenten te plaatsen zijn. Die intra- en extramuraal werkvoorziening wordt alsdan bevolkt door een scala aan (huidige) doelgroepen. Het verblijf in dat instrument moet zo kort mogelijk zijn, maar als het niet anders kan ben je een werkzaam leven lang welkom.

De omvang van dit instrument is geen absoluut gegeven, maar wordt bepaald door de economie. In een hoogconjunctuur kan dat instrument relatief klein zijn, velen kunnen op de externe markt terecht. In een laagconjunctuur stoot de reguliere markt veel van deze mensen weer af en dient de werkvoorziening als vangnet.

Kortom: springplank bij hoogconjunctuur, vangnet bij laagconjunctuur.

De werkvoorziening nieuwe stijl ademt in dit voorstel mee, in en uit, met de economie.

We starten bij Pantar Amsterdam de discussie hoe we straks, in een laagconjunctuur die werkvoorziening kunnen laten groeien van 3.000 naar 6.000 mensen. Een immense opgave, zoals veel Sw-directeuren weten, omdat juist in een laagconjunctuur ook veel externe opdrachten wegvallen. Slagen we in genoemde verdubbeling bij laagconjunctuur dan beschikken we eindelijk over het ultieme middel om werkloosheid voor de moeilijkste doelgroepen op te vangen.

Bij ieder instrument horen eigen arbeidsvoorwaarden.

Absolute randvoorwaarde is dat we nooit meer mogen vervallen in de fout van de Maagdenburger halve bollen. Enerzijds dus absoluut schraal betalen in alle vormen van additioneel werk, doorstroom moet lonen. Anderzijds voorkomen dat werkgevers additioneel werk bieden, daarvoor geen faire prijs betalen en die medewerkers ook niet willen of kunnen missen. Geen gratis medewerkers. En nooit vergeten: iedereen begeleiden, periodiek checken op doorgroei en dat geforceerd doordrukken als de tijd daarvoor rijp is.

Afrondend

Pantar Amsterdam is uitvoerder, wij gaan niet over beleid.

Ik heb geschetst wat wij tegen komen nu wij op grote schaal werken met mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

U proberen te overtuigen dat het probleem dat op ons afkomt gigantisch is en niet op te lossen valt binnen de bestaande wet- en regelgeving.

Aangegeven welke contouren die regelgeving zou moeten hebben om het voor Pantar Amsterdam werkbaar te maken.

Ik wens de beleidsmakers bij de rijksoverheid en de eigenaren van dit probleem, de gemeenten, veel energie en wijsheid toe.

Ik wens mijn collega's bij de Sw-bedrijven toe dat zij in staat zijn om in dit sterk bewegende veld een plek voor hun huidige infrastructuur overeind te houden.

Tot slot

Het is mijn oprechte overtuiging dat de tijd van de Wsw voorbij is: er is geen ruimte meer voor een beschutte doelgroep binnen een beschutte wet. De maatschappelijke problematiek heeft ons ingehaald.

Geenszins heb ik de intentie om de mensen waarvoor de Wsw bedoeld was, in de kou te laten staan. Integendeel, ik vind dat we voor deze mensen maar ook voor alle andere mensen die bij nadere beschouwing er precies zo uitzien als die Sw'ers, een samenhangend instrumentarium moeten maken. We moeten veel meer mensen helpen dan we nu doen. Goed voor de mensen, goed voor de maatschappij.

We zijn toe zijn aan een vernieuwd en integraal instrumentarium. Daarbij kunnen we voortborduren op alle ervaringen die wij maar ook vele anderen hebben.

Daarmee moeten we aanzienlijk voorbij de huidige situatie gaan. Voorbij in de zin van "verder gaan dan waar we op dit moment staan".

Amsterdam, 8 juni 2007

Piet Dek

Appendix

Op 12 juni 2007 heb ik een lezing gehouden met als titel: "De sw voorbij".

Kern van het verhaal: de huidige sw is toe aan een ingrijpende wijziging, een wijziging buiten het bestaande kader.

Voor de nieuwe situatie gelden dan begrippen als:

- regie bij de gemeente
- ontschotting van budgetten
- ontschotting ook van doelgroepen.

De lezing is te vinden op onze website: pantaramsterdam.nl

Inmiddels heb ik heel veel reacties gekregen op dit verhaal.

Als ik die reacties samenvat kom ik tot het volgende:

Ik kom nagenoeg niemand tegen die vindt dat de uitgangspunten van mijn verhaal niet zouden kloppen; die vindt dat de begingetallen van mijn sudoku verkeerd zijn ingevuld.

Niemand vindt:

- dat de wachtlijsten geen probleem zijn
- dat de doelgroepen heel helder te scheiden zijn
- dat de regelgeving eenvoudig is
- dat de sw goed afgestemd is op de wijziging in de andere wetten
- dat de hier geen belangrijke taak ligt voor de gemeenten.

De probleemanalyse, de foto van de huidige werkelijkheid, wordt blijkbaar herkend. En natuurlijk, je kunt daar nog punten aan toevoegen, je kunt daar punten uit weglaten, maar het beeld als zodanig roept nauwelijks kritiek op.

Vervolgens valt het veld uiteen in 2 groepen:

- De groep die het helemaal met de oplossingsrichting eens is,.... en dan gaat het niet over de details. Die groep bestaat vooral uit de gemeenten, uit uitvoerders, de organisaties die net als ik gevangen zijn in de worsteling met de uitvoering. Zo was ik verbaasd dat al zo snel na het verhaal de wethouders van de G4 zich unaniem daarachter schaarden. Maar ik heb ook heel veel positieve reacties gehad van andere gemeenten uit het hele land; zowel van beleidsambtenaren als van bestuurders.
- Daartegenover een groep die in alle toonaarden volhoudt dat de analyse weliswaar klopt, maar dat de oplossingsrichting veel te ver gaat. In feite vindt die groep dat de consequenties van die oplossingsrichting onaanvaardbaar zijn.

Het is uiteraard heel interessant om na te gaan op welke punten en op grond van welke overwegingen die laatste groep vindt dat er niet te veel moet veranderen. Welke consequenties vindt deze groep dan onaanvaardbaar?

De belangrijkste tegenwerpingen die mij bereikt hebben zal ik hier noemen:

1. Het afschaffen van de cao binnen de sw is onaanvaardbaar. Sommigen menen ook dat de cao helemaal geen belemmering vormt. Daarnaast hebben gehandicapten vanwege hun handicap al sores genoeg, dat mag best gecompenseerd met goede arbeidsvoorwaarden als ze in de sw aan het werk gaan. Bovendien: een cao kun je helemaal niet afschaffen.
2. Het ontschotten van de sw-gelden heeft onvermijdelijk tot gevolg het ontstaan van een meer objectief verdeelmodel. Voor het oosten, zuiden en noorden van het land betekent dit een forse verlaging van het sw-budget. Als je 1000 plekken moet inleveren kost je dat 25 miljoen...en dat

dan nog ten faveure van het westen van het land. Alleen al vanwege het herverdeelmecanisme moet een verandering in de geschetste richting worden geblokkeerd.

3. Als gemeenten voor dit hele veld verantwoordelijkheid gaan dragen en een ontschot budget krijgen, hoe voorkom je dan dat de dure werkvoorziening voor hele zwakke doelgroepen wordt opgeheven omdat gemeenten hun energie en hun geld vooral zullen inzetten voor re-integratie van kansrijken. Op termijn levert ze dat immers geld op. Of te wel: dit is het einde van een hele fatsoenlijke voorziening; het einde van de sociale werkvoorziening als beschutte werkplaats voor hele zwakke mensen.
4. Het is een illusie om te denken dat je alles kunt ontschotten en dat je alle mensen aan de onderkant in één regeling, in één instrument kunt zetten. Dat is verzekeringstechnisch onmogelijk; mensen hebben nu eenmaal een verschillende achtergrond. Dat is politiek gezien helemaal onmogelijk, de politiek heeft nu eenmaal altijd knuffelgroepen; categorieën mensen die extra goed behandeld moeten worden. Dus je krijgt de politiek nooit op die lijn.
5. En last but not least. "Het verhaal van mijn dochter spreekt iedereen aan". Maar één ding is daarbij niet verteld. Als je als sw-bedrijf alle goede mensen laat uitstromen en vervangt door zwakke mensen, ga je gewoon failliet. Bij Pantar Amsterdam hebben we AEF onderzoek laten doen. Daaruit blijkt dat bij door- en uitstroom de maatschappij als geheel een forse winst boekt, maar dat die winst behoorlijk scheef verdeeld is. Het sw-bedrijf gaat er altijd fors op achteruit, de gemeente verdient er vaak aan, maar de rijksoverheid verdient er het meest aan. Kortom: als je de lasten en lusten niet anders verdeeld zullen veel sw-bedrijven niet kunnen meebewegen zelfs al willen ze dat wel. Dan blijft het: doorstroom praten, vasthouden doen.

Mijn inschatting is dat iedereen de analyse deelt. Dat die analyse voor de een leidt tot een oplossingsrichting zoals in mijn verhaal geschetst. Dat belangrijke groeperingen echter de bezwaren van die oplossingsrichting dermate zwaarwegend vinden, dat ze liever de situatie houden zoals die is, dan wel alleen de allerergste knelpunten willen verkleinen.

Ik heb inmiddels ruim de tijd gehad om over een aantal van die kritiekpunten, over die onaanvaardbare consequenties, na te denken.

Een eerste reactie, een duiding van een oplossingsrichting.

Afschaffing cao.

Uiteraard kan de cao niet worden afgeschaft; deze zal voor de zittende mensen dan ook in tact moeten blijven.

Nieuwe instromers kunnen echter worden ingezet volgens nieuwe regels. De relatie tussen hetgeen we aan mensen in andere instrumenten bieden, (de participatieplaatsen, de mensen die nog net onder dit niveau zitten en toch nog kunnen werken) kan dan in onderling verband worden vastgesteld.

Herverdeling van het budget.

Het belangrijk om meer zichtbaar te maken wat de consequenties van een herverdeling zouden zijn. Vermoedelijk zal dan blijken dat het gaat om een uitruil van SW-budget versus WWB-budget.

Immers waar te weinig sw-plekken zijn, zit deze doelgroep met grote waarschijnlijk in de WWB. Het WWB-budget zit in de orde van 18.000 euro, (I-deel, W-deel en uitvoeringskosten) het sw-budget bedraagt 26.000 euro. Kortom het verschuiven van 1000 sw-plekken kost 26.000 euro maar levert weer 18.000 euro op. Een fors verschil maar minder dramatisch dan velen vrezen. En zoals bij veel herverdeeloperaties kan een en ander uitgesmeerd worden over een reeks van jaren.

Gemeenten kiezen niet voor zwakkeren, de sw wordt opgeheven.

Dit is een ingewikkeld argument, omdat er blijkbaar meer vertrouwen is in landelijke politici dan in lokale politici. De landelijke politiek laat de sw ongemoeid, de lokale politiek zal de sw wellicht opheffen!?

Ontegenzeggelijk heeft het zin om duidelijk te maken dat mensen die nu onder de sw vallen, ook in de toekomst recht hebben op werk onder aangepaste omstandigheden. Sterker nog: veel meer mensen hebben dat recht dan op dit moment aan plekken beschikbaar. Sterker nog: het is niet alleen een recht, het is ook een plicht.

Om landelijk te weten moeten we meten. Een rapportageplicht bij gemeenten ten behoeve van een landelijke monitoring kan wellicht een oplossing bieden.

Eén regeling voor alle mensen aan de onderkant is politiek niet haalbaar.

Dit argument getuigt van werkelijkheidszin. Vraag is dan ook niet of het kan, maar waar het allemaal wel kan en waar wellicht niet.

De intentie zou moeten zijn om een sluitend instrumentarium te ontwikkelen waar zoveel mogelijk mensen in te passen zijn. Uitzonderingen bevestigen dan maar de regel.

Tegelijkertijd zouden we een grote sprong voorwaarts maken als we zouden erkennen dat iedereen behoefte heeft en daarmee recht heeft op hetzelfde re-integratie-instrumentarium. In mijn lezing heb ik geschetst hoe dat eruit zou kunnen zien.

Dat de inkomenspositie, uitkeringspositie, verzekeringspositie van de deelnemers die in dat instrumentarium zitten dan verschilt hoeft niet tot onoverkomelijke problemen te leiden.

De tekorten van de sw-bedrijven.

Minimaal de helft van de sw-bedrijven heeft aanzienlijke tekorten. Die bedrijven bevinden zich in een lastige positie, immers mee doen aan de nieuwe koers vergroot die tekorten.

Tegelijkertijd staan daar opbrengsten tegenover op andere plekken, bij de gemeenten en bij de rijksoverheid.

Een aanvullende studie op het AEF-onderzoek zou wellicht meer nauwkeurig in beeld kunnen brengen welke effecten optreden. Afhankelijk van de uitkomsten van dat onderzoek zou naar een nieuwe budgetverdeling gekeken kunnen worden.

Probaat paardenmiddel op korte termijn is ongetwijfeld de ontschotting van het W-deel en het sw-budget. (=toevoeging sw-budget aan het participatiefonds) De infrastructuur van de "voormalige" sw wordt immers steeds meer ingezet voor alle doelgroepen. Betaal die infrastructuur dan ook uit zowel het sw-budget als uit het WWB-budget. Leg de verantwoordelijkheid en de financiering bij de gemeenten en stel een ontschot budget in het participatiefonds ter beschikking.

Met het oog op de commissie van wijze mensen die inmiddels met haar werk is begonnen heb ik alleen een duiding gegeven van mogelijke oplossingen.

Moge de discussie over problemen maar vooral over oplossingen in maar ook rond de commissie nu maar losbarsten.

Ik zal er gaarne een verdere bijdragen aan leveren.

pietdek